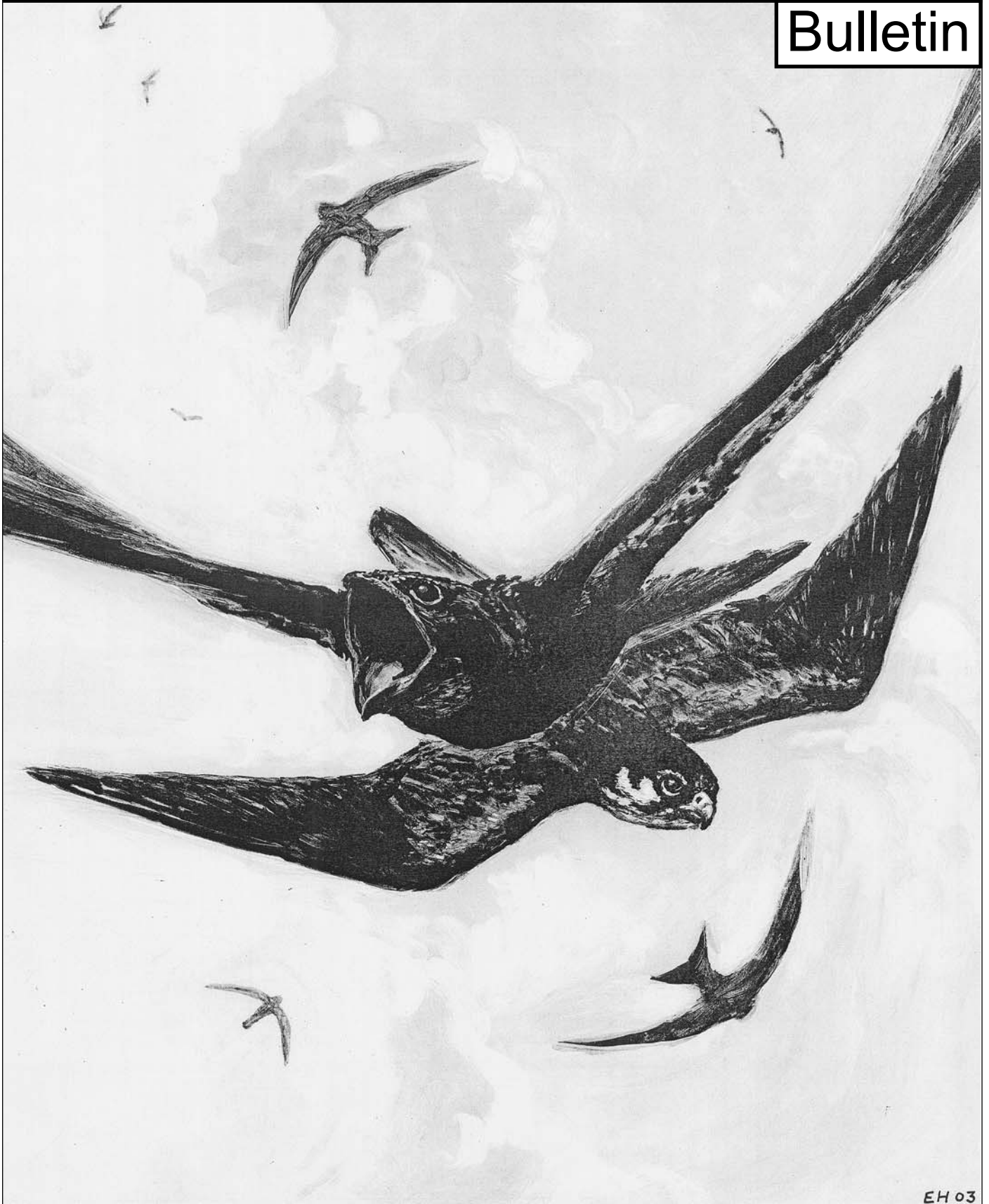

GIERZWALUWEN

Bulletin

Gierzwaluwen Bulletin - jaargang 4, nummer 1 april 2005

Gierzwaluwen Bulletin is het informatieblad van de vereniging Gierzwaluwbescherming - Nederland (GBN) en verschijnt 2 maal per jaar voor leden en donateurs.
Overname van artikelen en illustraties in overleg met de redactie.

Redactie

Marleen Andriessen, Magriet de Hooge, Marjo van der Lelie, Gerard Schuitemaker

Vormgeving

Fred van der Lelie

Redactieadres/ kopij/ losse nummers

Marjo van der Lelie, P.J. Troelstralaan 44, 3818 KT Amersfoort
Tel.: (033) 46136 30. E-mail: GBN@hccnet.nl

Secretariaat

Marleen Andriessen, Fideliolaan 78, 1183 VN Amstelveen
Tel.: (020) 645 52 07. E-mail: gbn-ned@planet.nl

Leden-/donateursadministratie

Fred van der Lelie, P.J. Troelstralaan 44, 3818 KT Amersfoort
Tel.: (033) 46136 30. E-mail: GBN@hccnet.nl

Lidmaatschap / donatie

Contributie per kalenderjaar €10,- op postrekening nr. 9145004 t.n.v. Gierzwaluwbescherming - Nederland te Amersfoort, onder vermelding van: 'lidmaatschap 2005' (of: 'donatie 2005'). Opzeggingen dienen in het lopende verenigingsjaar voor 1 december schriftelijk te geschieden. Donateurs graag vermelden of zij het Gierzwaluwen Bulletin willen ontvangen.

Internet: <http://www.gierzwaluw.com>

ISSN: 1569-3635

Inhoud

Jaarverslag 2004	3
Apus apus in Afrika	4
Tornado's aan je vleugels	5
Lokken met gierzwaluwgeluid	6
Flora- en Faunawet	8
Uit het archief	10
Regionieuws	11
Korte berichten	14
Mededelingen / oproepen	15
Lid worden	15
Vertegenwoordigers	15
Kunst en vliegwerk	16

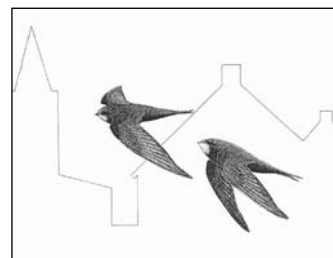
Redactioneel

Na een late start van de winter met veel sneeuw en lage temperaturen is het nu toch echt weer voorjaar geworden. De werkzaamheden aan de gierzwaluwen nestplaatsen zijn verricht en de camera's, voorzover nodig weer, operationeel gemaakt. Kortom het nieuwe gierzwaluwen seizoen kan beginnen. De eerste gierzwaluwen zijn begin deze maand al weer in ons land gesignaleerd. Ons vorig Bulletin is weer goed ontvangen. Helaas hebben veel van onze leden niet opgemerkt dat er een sticker met ons nieuwe logo in de envelop zat bijgesloten. Wanneer u belangstelling heeft voor de sticker kunt u dit aan ons doorgeven. Ze worden dan naar u opgestuurd. U leest weer leuke wetenswaardigheden over de gierzwaluwen. Hoe het gaat met onze gierzwaluw in zijn overwinteringsgebied, de werking van de vleugels, activiteiten van onze leden in het land. Er is is een verslag over lokken met geluid, wijzigingen in Flora- en Faunawet, een discussie over (te) warme nesten en meer. Kopij voor het volgende Bulletin is altijd van harte welkom en wij nodigen u uit om uw ervaringen, vragen of reacties naar ons toe te sturen. Wij zien u graag op onze landelijke dag 11 juni 2005 te Woerden, waarvoor we als gastspreker een Belgische specialist hebben kunnen interesseren. Bij dit Bulletin vindt u de uitnodiging en meer informatie over de ledenvergadering en de landelijke dag. Wij wensen u veel leesplezier en een boeiend gierzwaluw seizoen toe.

Bij de voorplaat

Behalve in het vorige bulletin heeft u al vier keer een tekening van Erik Houtkamp uit Aalsmeer op het voorblad aangetroffen. Hoewel ze zijn getekend door Erik, zijn ze afgestaan voor publicatie door Jeannette Schenk uit Amstelveen.

Bij: 'Kunst en vliegwerk'

Van vogeltekenaar Bram Rijksen mochten we deze pen-tekening plaatsen. Voor geïnteresseerden zie de website: www.wildlifeart.nl/artists/rijksen_bram/artist.html

Voorwoord

Op 4 maart is de eerste gierzwaluw gezien 25 km ten westen van Sevilla in Spanje. Ook waren ze in februari al te zien in Eilat en Jeruzalem in Israël. Uit Natal in Zuid Afrika horen we waar onze gierzwaluwen 's winters uithangen. Dit soort nieuwtjes en nog veel meer zaken in dit bulletin komt van het internationale Internet forum Swallows-Martins-Swifts-Worldwide en de Gierzwaluwen praatgroep.

Beide forums zijn opgericht om van elkaar te leren. Bij het internationale forum zijn leden uit 5 continenten en uit 33 landen aangesloten. De voertaal op dit forum is Engels.

Nederlands wordt gesproken op de Gierzwaluwen praatgroep, leden uit Nederland en Vlaanderen kunnen op dit forum terecht met vragen en opmerkingen en er kan gediscussieerd worden over alles wat te maken heeft met gierzwaluwen.

Erg leuk en interessant.

Hieronder vindt u nog eens de Internet adressen waar u zich kunt aanmelden als lid (gratis). U kunt alle berichten die eerder zijn geplaatst bekijken in het archief. Foto's kunnen geplaatst en bekeken worden. De mogelijkheden zijn bijna eindeloos. Ga eens kijken om te zien of er iets van uw gading te vinden is.

Nieuw is dat de beheerders van www.waarneming.nl de moeite hebben genomen om speciaal voor GBN een selectiemogelijkheid voor alleen gierzwaluwmeldingen te maken. U deze vinden via www.gierzwaluw.com : GBN - Waarnemen - Overzichtslijst. Kijk maar eens.

Ik wens u een heel spannend gierzwaluwseizoen toe. U kijkt vast net zo naar ze uit als ik.

Adressen:

<http://groups.yahoo.com/group/gierzwaluwen-praatgroep/>
(nederland en vlaanderen)

<http://groups.yahoo.com/group/Swallows-Martins-Swifts-Worldwide/> (internationaal, engels)

Marleen Andriessen, secretaris

Jaarverslag GBN 2004

Marleen Andriessen, secretaris

Activiteiten van het bestuur in 2004:

Het bestuur is het afgelopen jaar op 6 maart, 14 mei, 3 juli, 25 september bij elkaar geweest voor een bestuursvergadering. Op 5 juni was het voltallige bestuur aanwezig bij de algemene ledenvergadering.

De bestuursleden zijn betrokken geweest bij het Vogelfestival op 28 en 29 augustus in de Oostvaardersplassen in de Flevo-polder en bij de landelijke Sovondag in Nijmegen op 27 november. Deze dagen waarop het bestuur de kraam bemant, zijn druk en erg vermoeiend, maar absoluut de moeite waard. Het blijkt dat erg veel mensen niet op de hoogte zijn van het bestaan van de gierzwaluw. Maar er zijn gelukkig ook veel mensen die de gierzwaluw wel kennen en de vogel graag willen helpen om deel uit te blijven maken van onze woonomgeving.

Er was een workshop 'huifjes op dakpannen plaatsen' gepland in oktober 2004. Deze is niet door gegaan bij gebrek aan belangstelling.

Het aantal leden en donateurs blijft groeien en de teller staat begin april op 245. Er hebben zich in 2004 enkele leden afgemeld (4). Mede dankzij een interview van de secretaris in het radioprogramma 'Vroege Vogels' hebben zich weer kandidaten aangemeld om mee te doen aan het cameramonitorings project. Er zijn nu 25 camera's, verspreid over Nederland, operationeel. Nieuw bestuurslid Rick Wortelboer heeft een geavanceerde databank gemaakt om alle oude en nieuwe gegevens voor dit project in te voeren, evenals gierzwaluwen-inventarisatiegegevens.

Er zijn 50 kunststof dakpannhuifjes gesleten, waaruit blijkt dat de zelfwerkzaamheid toeneemt.

De door het bestuur geproduceerde GBN-documentatie is inmiddels ook via de website te downloaden.

De voorzitter is een overleg gestart met de mensen van waarneming.nl om te kijken of deze site een bruikbaar platform is voor gierzwaluwinventarisatie.

Vogelfestival 2005

De vereniging staat ook dit jaar weer op het Vogelfestival bij de Oostvaardersplassen op 27 en 28 augustus. Het was vorig jaar een groot succes en we denken dat er nog veel mensen zijn die informatie over de gierzwaluw willen hebben. Het bestuur heeft zich weer aangemeld voor dienst achter de kraam maar we hopen echter ook op hulp van een aantal van onze leden. We kunnen zelf niet van de kraam weg om koffie te drinken of wat te eten en het zou geweldig zijn als we dan kunnen rekenen op u. Graag aanmelden bij de secretaris Marleen Andriessen. Bij voorbaat dank.

Restauratiebeurs 2003

Foto: F. van der Lelie

Restauratiebeurs 2005

De Nederlandse Restauratiebeurs wordt iedere 2 jaar gehouden in de Brabanthallen in 's-Hertogenbosch. GBN zal ook dit jaar op de beurs staan met veel informatie en voorlichtingsmateriaal over de gierzwaluwen. De beurs wordt op 26, 27 en 28 mei georganiseerd. We staan in de Heusden Altene, stand 209. Meer informatie kunt u vinden op www.restauratiebeurs.nl. Gelukkig hebben we, evenals in 2003, de heer Scheer van fa. Artiprex weer bereid gevonden om onze beurskosten te financieren. Wij zijn fa. Atriprex, die zelf ook op de beurs aanwezig is, daar erkentelijk voor. Er zijn enkele vrijkaarten beschikbaar. Als u interesse heeft laat het de redactie dan weten.

Wetenschappelijk onderzoek naar gierzwaluwgeluiden van start

Angeniet Kam

Rosanne van Oudheusden, bijna afgestudeerd biologe van de Universiteit Utrecht, zocht voor haar onderzoeksstage naar een geschikt onderwerp. Ze vond het op de website van de Biologiewinkel van de Rijksuniversiteit Groningen, waar een student gezocht werd die wilde onderzoeken welke middelen er zijn om gierzwaluwen attent te maken op nestgelegenheden.

Inmiddels zijn er verschillende gesprekken gevoerd. Gierzwaluwbescherming Nederland zal optreden als opdrachtgever/klant van dit onderzoek. De coördinator van de Biologiewinkel, dr. Maureen Butter, heeft contact gelegd met een onderzoeksgroep in Leiden, onder leiding van prof. dr. Carel ten Cate, die gespecialiseerd is in dierengeluid. Rosanne zal mede door deze onderzoeksgroep begeleid worden bij haar onderzoek. Ze heeft zeveneneenhalve maand ter beschikking voor haar onderzoekstage, waarvan een deel bestemd is voor literatuuronderzoek, een deel voor veldwerk en een deel voor analyse en verslaglegging van de verzamelde gegevens. GBN hoopt dat dit onderzoek op termijn zal resulteren in hét gierzwaluwgeluid dat gierzwaluwen naar voor hen bestemde nestgelegenheden zal lokken. Vanzelfsprekend houden we u via het Gierzwaluwen Bulletin op de hoogte van de voortgang.

Apus apus in Afrika

Marleen Andriessen, *Internet forum*

Onderstaande informatie is verkregen via het Swallows-Martins-Swifts-Worldwide forum. Daar zijn 5 continenten en mensen uit 33 landen op aangesloten die allemaal hun hart hebben verloren aan zwaluwen en/of gierzwaluwen. Dus zijn er mensen in landen, bijvoorbeeld Zuidelijk Afrika die van 'onze' zwaluwen en gierzwaluwen genieten en nog wel veel langer dan wij. Het is niet eerlijk!

Mijn vraag aan Trevor Snyman uit KwaZulu Natal was of het waar was dat *Apus apus* in zijn wintergebied inderdaad stil is omdat ik in een oud boek had gelezen dat hij in Afrika de 'Mute Swift' werd genoemd, de Stomme Gierzwaluw. Eerst kreeg ik antwoord uit Berlijn, waar Ulrich Tigges schreef dat er rapporten waren dat de gierzwaluw geen geluid maakte in onze winter. Omdat bekend is dat het verschillende geluid dat man en vrouw maken het geslacht verradend zou dat een reden kunnen zijn dat ze stil zijn. Ze hebben dat 's winters niet nodig. Maar er zouden ook verhalen zijn dat ze wel degelijk schreeuwen.

Dit werd bevestigd door Trevor Snyman: vroeger werd de gierzwaluw inderdaad de 'Mute Swift' genoemd en tot recent, was het de European Swift, de Europese gierzwaluw. Nu echter wordt hij officieel de Common Swift, de Gewone Gierzwaluw genoemd.

Van Internet haalde ik ook nog eens de volgende informatie: De Gierzwaluw is in het algemeen stil in zuidelijk Afrika maar laat zijn stem wel horen in Centraal Afrika, vooral vanaf december, het bekende srie, srie geluid met veel variaties. Trevor Snyman schreef verder dat in 1997 een 2-delen dikke atlas is uitgegeven. 'The Atlas of Southern African birds', waarvoor 10 jaren achtereen is geteld in de KwaZulu Natal regio door 1500 tellers. De auteurs zijn Harrison, Allan, Underhill, Herremans, Tree, Parker en Brown. Er komen 4 soorten gierzwaluwen voor in dit gebied:

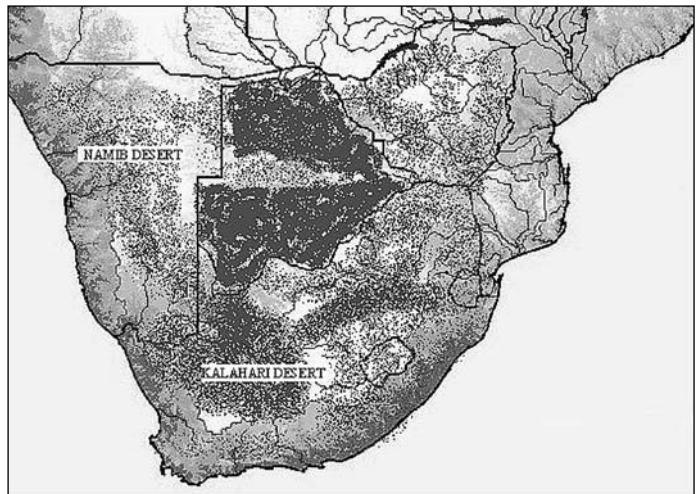
de Gewone Gierzwaluw, de Afrikaanse Zwarte Gierzwaluw, Bradfield Gierzwaluw en de Vale Gierzwaluw. Deze 4 soorten zijn erg moeilijk van elkaar te onderscheiden en vooral de Gierzwaluw en de Afrikaanse Zwarte Gierzwaluw die ook nog eens samen optrekken zijn lastig van elkaar te onderscheiden. Ondanks deze problematiek is wel bekend dat de gierzwaluw zich ophoudt tussen andere zwermen gierzwaluwen. Zij foerageren boven open land, bij voorkeur in de meer droge, dorre delen van Zuidelijk Afrika, de Kalahari woestijn, maar ook in de Okavango in Botswana, waar de uitvliegende termieten zorgen voor een proteïnerijke voedselbron.

Soms wordt de gierzwaluw gezien in gemengde zwermen van duizenden vogels als ze op lage hoogte regenfronten volgen en op luchtplankton foerageren.

In de bovengenoemde atlas is ook te lezen dat de Gierzwaluw het meest voorkomt boven de Kalahari- en de Namibië woestijn (in kleinere aantallen), Okavango en wat minder boven de graslanden. Hij komt niet vaak voor boven de zuidelijke, westelijke en oostelijke regio van Zuidelijk Afrika, dus Trevor geniet er van als hij ze met de Zwarte Gierzwaluw boven zijn huis aan de kust ziet overvliegen.

De gierzwaluwen beginnen te arriveren in het noordelijk deel van Zuidelijk Afrika in oktober, in het zuidelijk deel in november. Ze trekken weer weg in maart en april.

Op de kaart is te zien waar de gierzwaluwen 's winters voorkomen. Alleen in Mozambique is niets te zien. Dat komt omdat daar tijdens de tellingen een burgeroorlog gaande was en de tellers het gevaar liepen beschoten te worden of erger. Mozambique is nu wel geteld; het resultaat wordt binnenkort gepubliceerd.

Inventarisatie overwinters gebieden

Spinnenweb effect

'Spinnenweb effect' en UV absorberend materiaal tegen vogeldoden op transparant en reflecterend glas.

Jaarlijks verongelukken miljoenen vogels die tegen transparant of reflecterend glas vliegen. Eerder gebruikte methoden om dit te voorkomen zijn niet effectief gebleken of waren uit esthetisch oogpunt niet acceptabel.

Vogels zien, in tegenstelling tot de mens, ultraviolet (UV) licht. Het zou dus zinvol zijn om glas te bewerken met UV absorberend materiaal zodat de vogels voor gevaar gewaarschuwd wordt. Het is gebleken dat spinnen op deze manier hun web beschermen tegen vernieling door vogels. Daarom is deze methode spinnenweb effect genoemd. Geluidsschermen, windmolens, luchthavens en andere

gebouwen zullen op deze manier veiliger worden voor vogels. De auteurs stellen daarom voor om experimenten te starten die gebaseerd zijn op dit effect om op die manier vogellevens te sparen.

Gepubliceerd in "Zeitschrift für Vogelkunde und Naturschutz in Hessen - Vogel und Umwelt 13: 31-41 (2002). Auteur: Martin Regner, gecorrigeerd door Friedrich Buer en Rudolf Schmid (08/2003).

Samenvatting, Marleen Andriessen

Slachtoffer van en naast een geluidswal

Sneller dan de wind met tornado's aan je vleugels

Evert Pellenkoft

Gierzwaluwen vliegen anders dan je denkt. Ze blijken aanstromende lucht op te rollen tot draaikolkjes, die ze vervolgens gebruiken om te remmen en extreem scherpe bochten te maken.

John Videler, die ik in Naturalis ontmoette, is hoogleraar mariene biologie in Groningen en evolutionaire mechanica Leiden. Hij ontdekte dat vogels met hun vleugels kleine tornado's opwekken. Die tornado's gebruiken ze om extra lift te genereren en om af te remmen, afhankelijk van de stand van de vleugels. Hij zegt dat "Als je erin slaagt om dit principe toe te passen bij vliegtuigen, krijg je misschien een vliegtuig dat veel steiler kan dalen en opstijgen met minder geluidsoverlast en kortere landingsbanen".

Samen met zijn collega's toonde Videler het draaikolk-effect aan bij gierzwaluwen, die bekend staan om hun spectaculaire wendbaarheid. Deze insectenvangers kunnen in de vlucht om hun as draaien, plotseling hoogte winnen om een insect te pakken en zelfs kortstondig paren. De onderzoekers maakten de vleugel van de gierzwaluw na in het laboratorium, en bevestigden het model in een tunnel met stromend water, die ze belichten met laserstralen. Al bij een hoek van vijf graden ontstonden er draaikolken in het water. Door het omrekenen met een verhoudingsgetal kan de proef in water gelijkgeschakeld worden met het medium lucht.

Het geheim zit hem in manier waarop de meeste vogelvleugels aan de uiteinden zijn gevormd. Een vleugel begint stomp, net als een vliegtuigvleugel rond aan de voorzijde. Maar dichterbij de vleugelpunt hebben ze juist een scherpe voorkant. "Die gebruiken ze om langsstromende lucht aan te snijden," vertelt Videler. "De lucht kan de vorm van de vleugel niet volgen, en

struikelt als het ware over de voorrand van de vleugel.

Daardoor ontstaat een werveling, waarvan de vogel handig gebruik maakt. In de werveling is de luchtdruk laag, waardoor de vogel als het ware omhoog wordt gezogen, tegen de turbulentie aan. Zo krijgt de vogel extra stijgvormen. Anders wordt het als de vogel zijn vleugels spreidt. De minitornado's die de vogel op zijn vleugels draagt, dienen dan als rem. Zo kan de vogel door zijn vleugels te spreiden abrupte bochten maken, of 'puntlandingen', zoals Videler het noemt. "Ik heb wel eens een roofvogel op mijn hand laten landen. Zo'n dikke buizerd van meer dan een kilo vóél je niet. Ze landen met snelheid nul. Een vliegtuig moet met hoge snelheid landen omdat hij lift verliest als hij langzamer gaat. Maar een vogel compenseert dat met wervelingen." Net als een gierzwaluw die met bijna 0 km tegen een muur landt met een aanvliegsnelheid van 70 km per uur. Gierzwaluwen bereiken wel 30 tot 40 km per uur met hun glijvluchten. De gestrekte vleugels zijn lang en gebogen met een kromming. Tien handpennen vormen 85% van de vleugellengte, het elfde handpennetje steunt de basis van de tiende handpen die de 'snijdende voorrand' - de leading edge - vormt; de armvleugel is kort met zeven armpennen en is in verhouding maar tweederde van die van zangvogels.

Vogels zijn niet de enige wezens die zich voortbewegen met tornado's. Ook insecten blijven in de lucht door wervelingen te trekken in de lucht. "Van libellen weten we dat het op en neer slaan van de vleugels een naar buiten gerichte, centrifugale kracht opwekt," zegt Videler. "Die kracht helpt mee om de voorrandwervel te vormen en geeft ze extra lift. Misschien doen vogels dat ook wel, en vergroten ze hun stijgvormen op meerdere manieren."

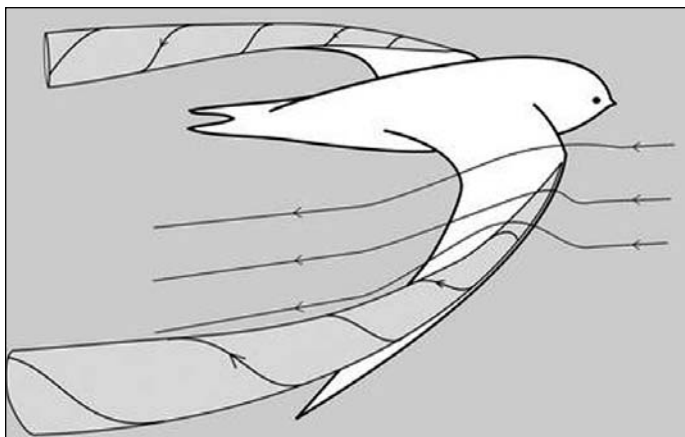
John Videler, Eize Stamhuis en David Povel: "Leading-edge vortex lifts swifts." In: Science, Vol. 306, 1960-1962 (2004).

Van www.kennislink.nl komen onderstaande plaatjes en tekst, copyright Science

Een volwassen gierzwaluw (*Apus apus*) in glijvlucht. Bij de rechtere vleugel is een dwarsdoorsnede gemaakt van het handgedeelte (1) en van het armgedeelte (2). Bij de linker-vleugel staat een uitvergroting waar de scherpe voorrand van de buitenste slagpen op te zien is.

vervolg blz. 6

Luchtstroming rond gierzwaluw

Bron: Science

-Er is één persoon die blijft de lokgeluiden afdraaien ondanks het feit dat er al 3 broedparen nestelen en één paar slaapt in een kast. Dit om ook de andere kasten bezet te krijgen. Zijn kasten hangen niet echt dicht bij elkaar. De gierzwaluwen die hun woning reeds bezetten lijken geen last te hebben van het geluid.

Omdat in de afgelopen jaren mensen succes hadden met de lokgeluiden en broedende gierzwaluwen in hun kast kregen (waarvan velen binnen 5 jaar!), werken zij niet meer met lokgeluiden en doen dus ook niet meer mee met het invullen van de vragenlijst. Al jaren wordt er geroepen dat het gemiddeld 5 tot 10 jaar duurt voor gierzwaluwen een nieuwe nestplaats ontdekken. Ik kan uit de antwoorden in de vragenlijsten en de 'loksuccessen' van afgelopen jaren voorzichtig opmaken dat het werken met lokgeluiden het ontdekken van een nieuwe nestplaats wel degelijk kan bespoedigen.

Voor het broedseizoen 2005 wordt de vragenlijst aangepast zodat ik nog meer gegevens kan krijgen over de reactie van gierzwaluwen op de lokgeluiden. Deze vragenlijst is schriftelijk, telefonisch of per e-mail aan te vragen bij Ingrid Nagtzaam, Lindestraat 67, 4731 CM Oudenbosch, 0165-315565, nagtzaamingrid@hotmail.com

Disco in de straat

Foto: I. Nagtzaam

Verslag 'Lokken met Gierzwaluwgeluid' seizoen 2004

Ingrid Nagtzaam

Dank aan allen die de moeite hebben genomen de vragenlijst in te vullen en terug te sturen. Mede hierdoor krijg ik steeds meer zicht op de reacties van gierzwaluwen op lokgeluiden. Er hebben in 2004 14 mensen gereageerd.

- 93% lokt met de geluiden uit de kolonie van Erich Kaiser.
- In de maanden mei, juni én juli klinkt bij de helft van de 'lokkers' geluid, zowel 's morgens, 's middags als 's avonds.
- Lokgeluiden klinken ongeacht het weertype.
- Slechts 21% heeft de luidspreker direct boven de invliegopening hangen, 43% in de nestruimte, bij de anderen hangt de luidspreker naast, onder of boven de nestruimte.
- Velen controleren bij het aanzetten van het lokgeluid of er gierzwaluwen in de lucht vliegen, maar een klein deel zet gewoon het geluid aan ongeacht of men 'ze ziet vliegen' of niet.
- De meeste luidsprekers (bijna 90 %) zijn aangebracht bij een nestkast.
- Slechts 4 mensen spelen lokgeluiden af bij gierzwaluwdekpannen.
- Helaas is er nog geen vragenlijst teruggestuurd door iemand die met geluid lokt bij gierzwaluwneststenen.
- Nieuwe nestgelegenheid wordt op alle windrichtingen aangebracht.
- Slechts 29% van de nestgelegenheid is op meer dan 6 meter hoogte.
- Op plaatsen waar de nieuwe nestgelegenheid zich op minder dan 100 meter van een bestaande nestplaats bevindt, veroorzaken de lokgeluiden heftige reacties van gierzwaluwen. Dit is het geval bij 75% van de mensen die met geluid werken. De vogels kwamen omlaag, schreeuwden en vlogen gierend langs.
- Ligt de nieuwe nestplaats verder dan 100 meter van bestaande broedplaatsen, dan heeft men, zoals blijkt uit de vragenlijsten, geluk nodig: er moet maar juist een gierzwaluw overvliegen die het lokgeluid hoort, op zoek is naar een nestplaats en drang en moed heeft om die te gaan onderzoeken.
- De meeste mensen die in 2004 met geluid werkten zijn minder dan 5 jaar bezig. Slechts 2 'lokkers' proberen al meer dan 5 jaar gierzwaluwen in een nieuwe nestplaats te krijgen.
- Afgelopen seizoen zijn bij vier mensen de kasten ontdekt. Bij twee hebben er gierzwaluwen jongen in groot gebracht. Bij de andere twee heeft één gierzwaluw minstens een of meerdere nachten in de kast geslapen.

Een gierzwaluw in de kast!

Ingrid Nagtzaam

Gedachten over het lokken met geluid n.a.v. de teruggestuurde vragenlijsten.

'Lokken met geluid'....werkt het?

Ontdekken gierzwaluwen de nieuwe nestplaats door lokgeluiden sneller?

Ik ben geneigd 'ja' te zeggen! Maar ja, er zijn mensen die toch al heel lang proberen....

Na 2 jaar lokken had ik met mijn nestkast het 3de seizoen onverwacht prijs!

Twee jaar lang hing er een klein speakertje uit een geluidsbox tegen onze 'rijtjes' gierzwaluwkast aan. Het 3de jaar bleek dat speakertje de winter op zolder niet te hebben overleefd en werd er een grote geluidsbox (30 x 40 cm) onder de kast gehangen. Het geluid was navenant! Gelukkig zijn onze burens ook met het gierzwaluwvirus besmet geraakt en dus klonken er 's morgens en 's avonds zeer aanlokkende geluiden!

De eerste reacties hoorden en zagen we op 15 mei.

Zes gierzwaluwen gierden en vlogen in volle vaart langs de

kast. De dagen die volgden brachten zeer spectaculaire momenten. Werkelijk van alle kanten werd er op de geluidsbox en de kast aangevlogen en aangehaakt. Na een paar dagen durfde er zowaar een gierzwaluw de kast in. Tot 18 juli bleef onze kast in de belangstelling. Soms één, soms twee gierzwaluwen erin. Een paar nachten heeft er zelfs één in de kast geslapen. Niets mooier voor een gierzwaluwbeschermer dan gierzwaluwen aan eigen huis!

Waarom had ik wel succes en anderen niet?

Op zoek naar een antwoord heeft wellicht het volgende ermee te maken:

In de onmiddellijke omgeving van ons huis broeden géén gierzwaluwen. Het lokgeluid werd gehoord door overvliegende gierzwaluwen waarbij er waarschijnlijk minstens één tussen zat die op zoek was naar een nestplaats. Deze zoekende gierzwaluw 'kende' geen nestplaatsen in het soort huizen waarin wij wonen. Het geluid heeft de vogel(s) tot onderzoek geprikkeld.

De antwoorden in de vragenlijsten over 'het lokken met geluid' wijzen uit dat in gebieden waar gierzwaluwen nog niet broeden er óf geen reactie is van de vogels óf de kasten onverwachts (na een paar jaar) worden ontdekt. Het mooiste voorbeeld is het huis met loods op het platteland (dag stadsvogel, je bent ook 'in the middle of nowhere' welkom!), waar door lokgeluiden nu een kolonie in nestkasten broedt. Maar...heb je kasten aan je huis hangen en zitten er even verderop (binnen 100 meter) en verder in de stad of het dorp gierzwaluwen alleen maar onder bijvoorbeeld Oud Holle Pannen te broeden, dan hebben gierzwaluwen wellicht problemen met het ontdekken van een afwijkende nieuwe nestplaats... 'het lokgeluid' geeft wel meteen (heftige) reactie: de vogels gieren langs en haken aan maar drang om de nieuwe nestplaats binnen te gaan en te onderzoeken is er nauwelijks. Is er te veel verschil met de al bestaande natuurlijke nestplaatsen die 'in het geheugen' van de vogels zitten en de nieuwe kasten? Is het makkelijker om op een nieuwe locatie ook een 'nieuw-soortige' nestplaats te ontdekken?

Nog iets ter overdenking: in sommige oude dorpjes/stadjes zijn de nestplaatsen zeer divers: onder hoekpannen, kapotte pannen, in spleten en kieren bij dakkapellen en koekoeken, bij regenpijpen en goten. Het blijkt dat in deze oude dorpjes/stadjes de nestkasten (met lokgeluiden) binnen zo'n 5 jaar worden ontdekt als mogelijke broedplaats. Zou het kunnen dat door de diversiteit aan natuurlijke broedplaatsen de gierzwaluwen ter plaatse minder probleem hebben met het zoeken naar nieuwe mogelijkheden?

Ik prijs me zeer gelukkig en kijk reikhalzend uit naar gierzwaluwseizoen 2005.

Gierzwaluwen onder een warm dak, een dilemma

Fred van Vliet

GBN vertelt in haar brochures dat we dakpannen voor gierzwaluwen alleen moeten aanbrengen op daken met een hoek groter dan 45 graden gericht tussen noord en oost.

Wij mensen kunnen deze brochures lezen, maar de gierzwaluwen wijs als ze zijn, laten zich deze wet niet opleggen. Dezelfde mens ontnemt hen nl. in rap tempo hun nestgelegenheid door het vervangen van de dakpannen door exemplaren die gemaakt zijn door computer gestuurde apparatuur. Daardoor sluiten de pannen zo nauw aan dat ze geen

Gierzwaluwen bulletin 2005 - 1

toegang meer geven tot de panlatten om er hun nest op te kunnen bouwen.

Gierzwaluwen (en zeker de gierzwaluwen uit ons zonnig Den Helder) zijn erg pienter en gaan dan op zoek naar nieuwe nestgelegenheid. Je ziet ze dan ook overal zoeken naar holten die toegang bieden aan een ruimte erachter om de komende jaren in te kunnen broeden.

Zo komen ze ook op plaatsen die niet voldoen aan de eisen zoals is gesteld door GBN in haar brochures. O.a. besloten de gierzwaluwen bij Gery Posch in Den Helder niet één van de vier bijna € 60 per stuk kostende beugelkasten als broedruimte te nemen, maar de dakpannen erboven. Ten eerste is de dakhoeck minder dan 45 graden en ten tweede liggen ze ook nog de hele dag op de zonkant.

Bij het monteren van een minicamera in het voorjaar van 2004 bleek echter dat er een grote comfortabele ruimte onder de dakpannen aanwezig was, die goed wordt geventileerd, omdat gezonde Helderse wind hier onder de dakpannen waait en er voor een aangenaam klimaat zorgt. Ook de camera vertoonde geen puffende gierzwaluwen. 2 eieren leverde dan ook 2 gezonde jongen op die in juli 2004 voorspoedig uitvlogen onder het oog van een GBN-minicamera.

In de binnenstad van Den Helder nam ik tijdens een broedvogelinventarisatie waar dat een paar zich had gevestigd in een soortgelijk dak met oud holle pannen. Ook weer vol op de zon en met een dakhoeck van ca. 30 graden. In november lagen deze dakpannen ineens in de container en werd het dak gereinigd en van geglazuurde OVH-dakpannen voorzien. Volg ik de GBN-brochure, dan mag ik hier niets aan doen en moet ik dus constateren dat er weer een dak ongeschikt is geworden.

Mijn dilemma is dat ik hier toch iets aan wil doen. Het is een historisch kerkje en nestkasten kunnen er niet aangebracht worden. Verbouwen zal niet meer lukken. Zal ik dan toch iets onder de hoek van een of meerdere pannen aanbrengen om ze toch toegang te verlenen? Of wacht ik af tot bij storm de dakpannen omhoog worden gezogen en mogelijk weer toegang voor de gierzwaluwen gaat opleveren. Dit kan dan wel weer jaren duren!

Gaarne verneem ik uw mening via een reactie in een komende uitgave van het Gierzwaluwen Bulletin.

Onweersdreiging boven Den Helder

Foto: F. v. Vliet

Een nieuwe lente.....

Margriet de Hooge

In het vorige bulletin stond een artikel over de gierzwaluwen in de Bazuinkerkerk in Amsterdam Noord. De renovatie van die kerk was bijna het einde van een kolonie gierzwaluwen. Een aantal leden van onze groep heeft zich sterk gemaakt om dit te voorkomen. Onze werkgroep komt maandelijks bij elkaar en we hebben veel tijd besteed aan de nabeschuiving van deze renovatie. We kwamen steeds weer terug op de rammelende Flora- en Faunawet. Het stilleggen van een bouwerij tijdens het broedseizoen is één ding maar het gaat er om de nestgelegenheden te behouden voor de toekomst. In de artikelen 9 t/m 12 van deze wet wordt het verbod op het vernielen, wegnemen of verstoren van nesten geregeld, maar als een gebouw, waar een kolonie in zit, wordt gesloopt is er geen verplichting tot het aanbrengen van nestgelegenheden in eventuele nieuwbouw geregeld. Dat moet iedere keer weer opnieuw worden bevochten.

TV5 neemt een ontredderd nest op

Foto: G. Schuitemaker

De bouwvoorschriften voor nieuwbouw en renovatie frustreren het instandhouden (laat staan uitbreiden) van nestgelegenheden voor hollenbroeders. Dat was een conclusie waar we steeds weer op uit kwamen en dat was ook iets dat we ter discussie wilden stellen. Tenslotte besloten we dat er een brief naar Vogelbescherming moest met het verzoek zo'n discussie op te starten en ons daar bij te betrekken. Op 5 januari ging de volgende brief naar Zeist:

Aan: Vogelbescherming Nederland, t.a.v. Adri de Gelder

Betreft: Discussie hollenbroeders

Amsterdam, 5 januari 2005,

Geachte heer de Gelder,

In de roerige novembermaand waarin de actualiteiten over elkaar heen buitelden heeft de mus de voorpagina van NRC Handelsblad gehaald! Ook in dit geval was de aanleiding treurig en evenals het andere nieuws is ook dit bericht onvoorstelbaar. De mus, onze meest algemene vogel, staat op de rode lijst!!

Leden van de Gierzwaluwwerkgroep Amsterdam waren deze zomer betrokken bij de renovatie van een kerkgebouw in Amsterdam Noord. Het dak van de kerk was een broedplaats voor een kolonie gierzwaluwen en talloze mussen. Begin juni ging het dak eraf. Ongelofelijk maar waar, er was een bouwvergunning afgegeven. We hebben gered wat er te redden viel maar zijn met een aantal vragen blijven zitten.

De tegenstrijdigheid van de Flora- en Faunawet afgezet tegen de bouwbesluiten en regelgeving voor vogelvrije daken heeft ons aan het denken gezet. We hebben ons verbaasd over het gebrek aan naleving en handhaving van genoemde wet en houden ons hart vast voor de toekomst nu minister Veerman onlangs deze wet ernstig heeft afgezwakt, zo niet van tafel geveegd.

Sinds elf jaar beijvert onze werkgroep zich om voor gierzwaluwen in het bijzonder en hollenbroeders in het algemeen zoveel mogelijk nestgelegenheden te scheppen en te behouden. We kunnen gelukkig terugzien op vele succesvolle acties. Op nieuwbouwlocaties zijn nestkasten ingebouwd en bij renovaties hebben wij kunnen voorkomen dat kolonies zijn verdwenen. Helaas hebben we minstens zo vaak met lede ogen moeten toezien hoe kolonies wel verdwenen en voorgestelde inbouwstenen niet werden geplaatst. Waar aan de ene kant tientallen hevig bevochten nestplekken worden ingebouwd verdwijnt aan de andere kant een veelvoud aan nesten door o.a. dakrenovaties in de oude stadswijken.

We zijn afhankelijk van de welwillende medewerking van bewoners en projectontwikkelaars. Architecten en welstandcommissies hebben vaak het laatste woord en zijn daardoor ook in staat te bepalen of er op geschikte plekken wel of geen nestplekken komen.

Naar aanleiding van de afzwakking van de Flora- en Faunawet en de plaatsing van de mus op de rode lijst vinden wij dat het tijd wordt voor een gesprek met een aantal betrokken instanties.

Wij vragen u, als professioneel vogelbelangenbehartiger, deze discussie te organiseren.

Op de agenda moet, wat ons betreft, in ieder geval de naleving en handhaving van de Flora- en Faunawet staan maar ook de totstandkoming van de wet- en regelgeving, zoals het bouwbesluit dat relevant is voor het weren van hollenbroeders uit bestaande en nieuw te bouwen gebouwen.

Wij willen niet alleen deelnemen aan zo'n gesprek maar wij willen ook betrokken zijn bij de voorbereiding ervan.

Wij verwachten op korte termijn uw reactie.

Vriendelijke groet,

Gierzwaluwwerkgroep Amsterdam

Tot zover de brief. Binnen enkele dagen kwam er een telefoontje van een medewerker van Vogelbescherming die onze zorgen had begrepen en hij vertelde dat ze de discussie intern zouden voeren tijdens een bespreking op 25 januari en dat wij daar dan over geïnformeerd zouden worden. Ook zou onze brief schriftelijk worden beantwoord. Begin februari onvingen we onderstaande brief en dat was tevens het laatste bericht tot ik 21 maart maar eens in de telefoon klom om te horen hoe de stand van zaken was. Toeval bestaat niet maar de medewerker vertelde dat ze op zoek was naar onze gegevens om een uitnodiging voor een gesprek te sturen. Dat gaat dus zeer binnenkort (13 april) gebeuren en in het volgende bulletin zullen we daarover berichten.

Wordt vervolgd.

*Antwoord van Vogelbescherming Nederland
Zeist, 1 februari 2005*

Geachte mevrouw De Hooge en heer Schuitemaker,

Zoals door het hoofd van de afdeling Bescherming, Marc Argeloo, al telefonisch met jullie is besproken, zal Vogelbescherming Nederland de problematiek zoals jullie die

Sloop dak Bazuinkerkerk

Foto: G. Schuitemaker

beschrijven zeker oppakken!

Wij zijn blij om te lezen hoe jullie actief zijn met de gierzwaluwbescherming en daarbij o.a. ook voor de huismus proberen om nestgelegenheid te beschermen.

Terecht wijzen jullie op de problematiek van de Flora- en Faunawet. Deze wet regelt inderdaad niet de bescherming van de leef- en nestgebieden van vogels. Dat is natuurlijk een probleem, zeker omdat in de stedelijke omgeving er geen andere regelgeving en/of beschermingsbeleid is om soorten die in hoge mate afhankelijk zijn van nestgelegenheid in gebouwen te behouden.

Wij zullen jullie brief zo snel mogelijk intern bespreken. Via Marc Angeloo worden jullie geïnformeerd over het vervolg. Met vriendelijke groet, Ir. A. de Gelder, Directeur C.c. secretariaat GBN

Flora- en Fauna wet en vogels

In 1998 werd de nieuwe Flora- en Faunawet (402) aangenomen die pas in april 2002 van kracht werd.

Daarin staan de volgende artikelen:

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11

Het is verboden nesten, hopen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Het lijkt dus allemaal heel duidelijk: ook de Gierzwaluw is

een volledig beschermde vogel, nest, eieren, jongen en al.

Al in 2004 werd een besluit (501) aangenomen waarin een aantal zaken uit de wet behoorlijk werden afgezwakt. Vooral ontheffingen en vrijstellingen worden meer mogelijk en gemakkelijker gemaakt.

Voor alle beschermde vogels waar onder de Gierzwaluw is het van belang te weten dat er geen vrijstellingen mogelijk zijn in de periode tussen 15 maart en 15 juli. Dat is dus tekort voor de Gierzwaluw. Gelukkig is het zo dat de bouwvak op vakantie gaat vanaf half juli tot half augustus, dus kan net allemaal goed gaan. We houden echter niet van toevalligheden dus dit moet aangepast worden. (punt 1)

Als we artikel 11 bekijken dan lezen we daar dat het gehele jaar door geen nesten mogen worden verwijderd, er is géén periode vermeld. Dat is één interpretatie. Een andere is, en die is vaak te horen vanuit de bouwwereld, dat na de broedtijd de nesten wél mogen worden weggehaald. (punt 2)

Het is dus een lacune in de wet dat dit niet duidelijker wordt gesteld. Een andere lacune en een groot probleem is dat er ook niet in de wet staat dat nesten moeten worden vervangen als ze verwijderd worden. Dat zou logisch zijn als ze, volgens artikel 11, niet mógen worden weggenomen. (punt 3)

De punten 1 t/m 3 zullen door de vereniging GBN hopelijk met behulp van Vogelbescherming met kracht worden bevochten om daar de noodzakelijke wijzigingen in te krijgen.

Marleen Andriessen

Jonge gierzwaluwen op natuurlijke nesten

Foto's: L.R.

Het Gierzwaluwverhaal

Theo van Lent, Amsterdam

Als de gierzwaluw een van je favoriete vogels is en je krijgt een jong in handen dat je ook nog eens groot weet te brengen, dan wordt zo'n belevenis een klassiek vogelverhaal.

16 juli 1989. Voor de zoveelste keer zat ik in de Spaanse Pyreneeën tussen de gieren, de zwarte tapuiten en de grijze gorzen toen op een avond P  p   de hostaleigenaar grijnzend naar me toekwam met een kartonnen koekjesdoos. Er zat een gierzwaluwjong erin. Het keek angstig omhoog met grote bruine ogen. De vogel was in

Candanchu gevonden op de grond. P  p   zei daar meteen dat er een Nederlandse vogelaar bij zijn hostel kampeerde en die zou dat wel even regelen. Ik had totaal geen ervaring met vogels grootbrengen, maar ik zou mijn best doen. De vogel was veel kleiner dan de volwassen exemplaren, vooral de handpennen waren nog kort. Op de buik was een plek onbevederd en midden op die roze huid zat een klein stukje teer.

Waarschijnlijk te vroeg uitgevlogen en op de grond terechtgekomen. De hoofdkleur was zachtbruin, bij lange na niet het zwart van de volwassen vogels. Een opvallende lichte keelvlak en overall snippertjes wit op de kop en de vleugelboeg. Mijn vriendin Inez en ik gingen muggen vangen en voerden ze met wat water. Is het teveel, te weinig? Het leek me het beste in een dorp een bewoond gierzwaluwnest te vinden, een ladder te vragen en ons jong erbij te zetten. We lieten de vogel in de doos, dat was voor hem ook het meest vertrouwd.

17 juli 1989. We maakten 's morgens een tocht langs dorpen en dorpjes. Nesten genoeg, maar behoorlijk hoog en zonder stevige ladder niet te bereiken. En op de bevolking hoefden we al helemaal niet te rekenen. Stop dat beest toch in de pan! We besloten de opvoeding zelf ter hand te nemen en kochten een vliegenmepper voor 95 pts. Dat gedoe met muggen werd niets, te klein. Waar zouden die gierzwaluwen na een voedseltocht mee thuiskomen? Ik kende die foto's van zo'n voedselbal van 2000 insecten en ik dan mug voor mug voeren? De prooien werden grote blauwzwarte bromvliegen. Achter het hostel bij de vuilnisbakken in grote hoeveelheden te verkrijgen. De sluitdop van een Spafles vullen met water en de dode vliegen laten weken. Bij de eerste voerbeurt werden vijf vliegen verorberd. Beetje water na, een wit poepje als dank en hobbelen op de korte pootjes terug in de doos. Als er gierzwaluwen luidruchtig langsvlogen keek ons jong meteen op en volgde de vogels. Elke aangeboden vlieg werd opgegeten, ik wist niet of je teveel kon geven, zolang hij maar bleef eten leek het me goed. Het daggemiddelde kwam op 25 vliegen. We hadden een handdoek aan de tent gehangen met een dakpan-imitatie, waaronder onze vogel sliep.

18 juli 1989. Ook vandaag moest ik de kleine bek van de gierzwaluw nog openhouden om er eerst water in te gieten. Dan voerde Inez met een pincet de vliegen, elke dag weer wat meer. Met tochtjes ging de vogel mee in de doos en zat op tafel tussen de koffie en trippelde rond. Ik zag dat de handpen-

nen gestaag groeiden. 's Nachts maakte onze gierzwaluw geluid: een zacht voortdurend herhaald 'prieew, prieew'. Dat staat op geen vogel-CD die ik ken. Ik heb het opgenomen.

19 juli 1989. Vandaag een bergwandeling met de gierzwaluw in de doos in een rugzak. Dat pikte hij allemaal. Gevoerd met echte bergvliegen. De onbevederde buikhuid met het stukje teer bleef zo, ik had gehoopt dat het zou loslaten. We keken alvast rond voor een plek om hem los te laten, een berghelling leek goed, maar hoe vind je 'm terug als hij tussen de struiken neerkomt? Ik had in 1984 een jonge gierzwaluw op de grond gevonden tijdens een vogeltocht. Die lag op een parkeerplaats

Voogd Theo met wees

Foto: Inez

onder een kerkdak, de eerste vlucht was blijkbaar een val geweest. Iemand zei toen dat je de vogel zo hoog mogelijk moest opgooien. Dat deed ik, het jong leek net zo hard weer neer te komen, maar begon te vliegen, met vleugelslagen die we van volwassen gierzwaluwen niet kennen. Het lukte ineens en de vogel loste op in de groep soortgenoten die hem leken te begeleiden. Dat beest zat wel beter in het vlees dan de onze, dus Inez en ik bleven nog wat

dagen voeren. De handpennen groeiden met de dag. We hielden kleine vlieg oefeningen door onze gierzwaluw heen en weer te gooien, hij vloog dan steeds een stukje, maar liet zich graag opvangen. Elke dag vergrootten we de afstand. Door het voeren en de beschutting werd onze gierzwaluw een huisdier. Hoe gaan we dat beest loslaten? Je kunt elke vogel op zeker moment terugzetten op een goed plekje, maar een gierzwaluw niet. Die moet je uit zichzelf weg zien vliegen. Waar en wanneer?

20 juli 1989. Vandaag waren we op een dorpsterras en voerden routineus onze gierzwaluw onder de verbaasde ogen van enkele Spanjaarden en een Belgisch gezin. Sinds vandaag is onze vogel actief met toilet maken, trilt bij het zien van de eerste vlieg en kijkt steeds op als hij rondsuisende soortgenoten ziet of hoort. De laatste blauwige hulsjes van de handpennen versnipperen en vallen af. Het geprieew wordt steeds luider.

21 en 22 juli 1989. Door het noodweer, en het kan loos gaan in de Pyreneeën, betrokken we een kamer in het hostel zodat onze gierzwaluw een echt huisdier werd. P  p   zag ook dat het ooit binnengebrachte diertje een stevige vogel geworden was. We maakten geen tochtjes door het slechte weer, ik joeg op de terrasvliegen en we wachtten op een mooie dag. De vlieg oefeningen gingen door, maar dan binnenskamers. Soms vloog hij even rechtuit en leek ook te weten waar hij ging landen. Toch is dat nog wat anders dan wat je in de boeken leest, dat jonge gierzwaluwen gelijk na het verlaten van het nest in de lucht blijven en duizenden kilometers naar het zuiden trekken.

23 juli 1989. Een prachtige ochtend. Na een stevig ontbijt voor onze gierzwaluw reden we naar het dorpje Bailo en liepen een pasgemaaid stuk land op. Er was al flink wat zon, geen wind en de plaatselijke gierzwaluwbevolking zwierde om de toren van Bailo. Dit was de plek en dit was de tijd! Ik gooide onze vogel eerst tweemaal op zoals ik dat elke dag wel een paar

keer deed, hij dwarrelde weer omlaag en ik ving hem. Daarna kwam de proef. Ik hield de vleugels dicht tegen de romp en gooide 'm omhoog als een dartpijlje. De vogel ging vliegen met snelle vleugelslag, bleef horizontaal en kreeg langzamerhand vaart. Tot onze verbazing vloog de gierzwaluw echt weg, draaide een cirkel, zeilde even, ontweek een telefoonlijn, kwam weer onze richting op, steeg hoger en mengde zich tussen de volop roepende soortgenoten. Het echte moment van afscheid zag ik in mijn kijkerbeeld; toen ik in een oogwenk niet meer kon vaststellen welke gierzwaluw de onze was. Daar stonden we in dat veld, met koekjesdoos, pincet en blauwe flesdop. Dat voelde leeg en emotioneel en toch had

het zo moeten gaan. De hele dag bleven we kijken naar gierzwaluwen maar geeneen jong met iets kortere vleugels was te zien, alleen de razendsnelle adulten. Het schijnt dat jonge gierzwaluwen snel het nestgebied verlaten, ik ken van niemand verhalen van uitgevlogen jongen die gezien zijn in het broedgebied. Twee jaar later was ik 's zomers weer in de Pyreneeën en lette nóg meer op gierzwaluwen dan anders; ben jij het, of jij?

Dit artikel werd eerder gepubliceerd in De Gierzwaluw, het blad van de Vogelwerkgroep Amsterdam, dat eveneens een gierzwaluw in zijn logo heeft. Het werd ter publicatie aangeboden door Evert Pellenkoff met toestemming van de auteur.

REGIONIEUWS

Vers van de pers

Op 24 april 's avonds landden 2 gierzwaluwen op hun (oude) nest onder de GBN camera van Peter Middelkoop in Aalsmeer. Eerder had hij gemaaild dat hij er twee had gezien in zijn straat. Dit roept vragen op: hebben ze de reis samen gemaakt? Hebben ze elkaar in de winterperiode niet uit het oog verloren? Wie het antwoord weet mag het zeggen!

foto: peter middelkoop

Uit: Vogelwacht Franeker en Omstreken Jaarverslag 2004

Gierzwaluwproject Sexbierum

Dit jaar kwamen er uitzonderlijk weinig gierzwaluwen naar onze regio. De eersten melden zich omstreeks eind april weer terug uit hun overwinteringsgebied. Echter de gebruikelijke aantallen bleven weg. Waarschijnlijk zijn slechte weersomstandigheden in het overwinteringsgebied of op de route naar Europa oorzaak voor deze lage prestatie. Eind mei kwam ik tot de conclusie dat we dit jaar een dieptepunt zouden bereiken voor wat betreft het aantal broedgevallen. Nieuw opgehangen nestkasten met onder en voorin een vliegopening leverden geen nieuwe broedgevallen op. Ook een aantal gebouwen met natuurlijke nestplaatsen, waar gierzwaluwen jaarlijks tot broeden kwamen, bleven onbezet. Eind jaren tachtig kwamen er jaarlijks tussen de 60 en 100 paren gierzwaluwen tot broeden in Sexbierum. De laatste jaren ligt het aantal tussen de 30 en 50 paartjes. Het ooit zo succesvolle verenigingsgebouw heeft afgelopen jaar maar slechts 3 paartjes gehad. Dezelfde dalende trend is ook te zien bij de huis- en boerenzwaluw.

De bezetting in het verenigingsgebouw de afgelopen 12 jaar was in 1993:

14 broedparen, de jaren daarna opvolgend: 13, 11, 7, 11, 11, 8, 11, 10, 10, 4 en (slechts) 3 in 2004.

Arend ?

Bericht uit IJmuiden

Ik heb in principe wel belangstelling voor het monitoringproject. Ik zal jullie eerst vertellen hoe de situatie is. In 2003 heb ik eind juni/ begin juli twee nestkasten t.b.v. de gierzwaluw aan mijn woning bevestigd. De dakoverkapping is zeer ruim en de kasten hangen op het noorden en oosten. Ik heb daarbij goede hulp en adviezen gekregen van Piet Kok uit Driehuis. Die kon door het initiatief nog twee kasten in de buurt kwijt, tussen de twee nesten in de buurt. Hij gaf ook een grote presentatie in een bouwmarkt over deze vogels. Volgens mij heeft dat tot het plaatsen van ongeveer 20 kasten geleid. De bouwmarkt in IJmuiden had de kasten gemaakt en zorgt als sponsor in de toekomst voor bouwpakketten van kasten. Op aanwijzing van Piet Kok en een aangeleverde CD ben ik na het ophangen direct begonnen met 'zwaluwmuziek' op tijden dat ik de vogels bij mij in de buurt zag.

Ik volgde al enkele jaren deze vogels die vlak bij mijn woning twee nesten hadden en nog hebben. Op een ochtend in juni 2003 omstreeks 6.00 uur zag ik zoekende vogels die aanhaakten op diverse plaatsen aan gevels in de buurt. Dat was het moment om te beseffen dat ik daar een rol in kon spelen. Het duurde maar een paar dagen of op beide kasten werd aangevlogen en uiteindelijk heb ik in beide kasten vogels voor een korte inspectie naar binnen zien gaan. Tussentijds zag ik soms een carroussel van 10-12 vogels die aan een van de kasten aanhaakte, een seconde bleef hangen, los liet waarna de volgende aanhaakte en zo 10-12 keer achter elkaar. Ik heb niet vastgesteld dat in de kasten werd overnacht. De tijd was tekort en omstreeks 1 augustus was het verzamelen geblazen en enkele dagen later waren ze vertrokken. Dit jaar heeft een koppel vogels de gehele periode in de kasten overnacht. Eerst in de oostelijke kast en later verhuisde zij naar de noordzijde. Een van deze hing soms 15 minuten met zijn kop en borst uit de kast en observeerde de omgeving om vervolgens in een grote draai naar de noordelijke kast te gaan. Uiteindelijk kwamen zij elke avond terug waarbij opviel dat dat met een steeds grotere snelheid gebeurde. Andere vogels (groepjes van 5 à 6) kwamen regelmatig langs de kasten gieren. Voor 2005 hoop ik dat zij zullen terugkeren. Ik heb een derde kast en de mogelijkheid gaten te maken aan de onderzijde van de overkapping. Dat wordt eind april gerealiseerd. Wat betreft het monitoren. Ik wil eerst weten of de slaapplek van 2004 een broedplaats in 2005 gaat worden. Ik hoop het wel. Indien dat het geval is dan hoop in voor 2006 van jullie aanbod gebruik te mogen maken.

Han Schafstall

Ongelofelijk.....

Onvoorstelbaar en onbegrijpelijk.....

Dat zijn drie woorden, die vaak klinken in de zaal als je een lezing houdt over de mooie snelle zomervogel, die Gierzwaluw heet.

Deze winter en dit voorjaar mag ik 5 keer voor een zaal staan, om het publiek het een en ander te vertellen over deze vogel. Van natuurwerkgroep tot aan plattelandsvrouwen; als er zich een mogelijkheid voor doet, dan vertel ik graag zo veel mogelijk mensen over de supervogel.

Ik begin mijn verhaal over de jonge gierzwaluwen, die al vallend hun nest verlaten en vervolgens zeker 2 jaren aan een gesloten in de lucht verblijven. Ze leggen daarbij natuurlijk duizenden kilometers af, en als je dat dan vergelijkt met een koolmees of pimpelmees, die na enkele meters vliegen op een takje voor het eerst uitrust, dan kijken veel mensen al met grote ogen.

Het is ook een supersonische vogel, die Gierzwaluw. Zijn leven is een en al vliegen, eten, slapen, reizen, paren, alles gebeurt in de lucht. Als hij een methode kon bedenken om de eieren uit te broeden in de lucht, dan deed hij dat vast en zeker. Maar dat is nu net het ene moment, dat hij contact maakt met de aarde.

Daar schuilt ook zijn probleem: door al ons restaureren, renoveren en isoleren gaan jaarlijks heel wat nesten verloren.

Ik probeer mensen eerst te laten genieten van een mooie vogel, en een vogel die heel dicht bij de mensen kan en wil broeden.

Het is een vogel van de stad en van het dorp. Daar waar mensen wonen, broeden gierzwaluwen.

Graag vertel ik over de kleine ruimte, die deze vogel maar nodig heeft en dat je bijna geen rommel of poepjes van hem zult vinden. Want Nederlanders zijn nu eenmaal een proper volkje, dat niet graag uitwerpselen van vogels op de voormuur van hun woning zien.

Kast aan huize Tinholt

Foto: J. Tinholt

Als je daarbij nog vertelt, dat dat ene paartje gierzwaluw jaar in jaar uit, op dat zelfde nest komt broeden, zodat je bijna van jouw gierzwaluwen kunt spreken, dan ontstaat er een band tussen mens en dier.

En als dan die ene vogel ook nog diverse records kan vestigen, dan is die vogel bij de meeste mensen aan het eind van de avond welkom.

Dan hoor ik vaak de vraag, heeft u een bouwtekening van die nestkast, of kunnen die dakpannen ook op mijn dak liggen? Of die meneer, die mij vroeg, heeft u een folder of brochure voor mij, dan ga ik morgenvroeg direct naar de gemeente Ede, afdeling bouwzaken, en ze vertellen, dat er in onze nieuwbouwuurt plaats ingeruimd moet worden voor de Gierzwaluw!!!

De voorzieningen aan het huis van Johan Foto: J. Tinholt

Om mijn verhaal wat op te kleuren gebruik ik een aantal dia's: van de vogel, van de diverse nestplaatsen, van nestkasten en van mooie jongen in het nest.

Wat mij zeker opvalt tijdens de diverse lezingen is, dat maar weinig mensen Gierzwaluwen kennen. De Huiszwaluw (die vogel die zoveel smerig maakt bij je huis) en de Boerenzwaluw zijn zeer algemeen bekend. De Oeverzwaluw is al weer veel minder bekend, maar de Gierzwaluw is het minst bekend. Dat deze laatste vogel geen familielid is van de eerste 3 vogels is in het geheel onbekend.

Ik geniet met volle teugen van zo'n avond, om mensen te vertellen en te verbazen over de Gierzwaluw, want meestal gaan de toehoorders enthousiast naar huis en ik verwacht, dat er dan nog vaak en lang nagepraat zal worden over de Gierzwaluw.

Dan is mijn missie in ieder geval geslaagd: mensen enthousiast maken, zodat de Gierzwaluw bekend wordt en in beeld komt en misschien dat er ook nog eens een nestplaats aangeboden wordt.

Want daar doe ik het allemaal voor.....

Ik sluit de avond af met de vraag: "Is de Gierzwaluw nu een Afrikaanse vogel, die in Nederland komt broeden, of een Nederlandse vogel, die in Zuid-Afrika overwintert?"

Een vraag, waarover de discussie nog lang niet is afgesloten.

Johan Tinholt, Dedemsvaart, 10 maart 2005

Experiment in Dedemsvaart

Foto: J. Tinholt

Drama in neerwaartse vogelvlucht

De tragische verdrinkingsdood van een - vermoedelijk jonge gierzwaluw - heeft er toe geleid dat ons huis in Arcen, Noord-Limburg wordt ingericht om een kolonie gierzwaluwen toekomstig onderdak te kunnen bieden.

De voorgeschiedenis:

Het is hartje zomer in het jaar 2003. De zon schroeit al dagen onbarmhartig de daken van het mooie Limburgse dorpje Arcen. De zinderende hitte boven het asfalt weerspiegelt die dag de schone beeltenis van de Arcense stoombier-brouwerij en het moet gezegd, vochtgebrek en hitte drijven ook de mens schier tot razernij. Maar waar ik mij die middag binnen de schenkamer van de brouwerij kan verheugen op verkoelend

gerstennat speelt zich enkele honderden meters zuidelijk een drama af. Als ik later terugkeer in ons huis, pal aan de Maas, wacht mijn neefje Paul mij reeds op. Hij is 14 jaar en kent mijn belangstelling voor de natuur. In zijn hand houdt hij een dot lange zwarte veren. Bij nadere beschouwing blijkt het een gierzwaluw te zijn. Nu staat ons nieuwe huis in een oude buurt en ik wist tenminste een viertal gierzwaluwnesten bij een buurhuis op 15 meter afstand. Dit alles in noordelijke

richting zichtbaar vanaf ons terras aan de Maas. De invliegopeningen bevinden zich op het zuiden, bij de onderste pannelaag en ik volg al jaren het indrukwekkende levensritme van deze heerlijke luchtacrobaten. Regelmatig raast een vlucht van wel 20 vogels tot op een afstand van een halve meter op het terras aan onze hoofden voorbij om vervolgens een luide serenade te brengen aan de nesthoeders. Maar die zitten nu onder de naar het zuiden gerichte dakpannen en het kan niet anders, of het moet daar een bakoven zijn. "Wat moeten we met die zwaluw doen?", vraagt Paul. "Ik heb hem een eindje verder op straat gevonden." Nu had ik wel eens gehoord dat jonge gierzwaluwen moeite hebben om van de grond los te komen, dus ik besloot, na oppervlakkige controle van de wiken, om deze vogel, omhoog te gooien vanaf het terras, op ca. 10 meter boven het Maaswater. De vogel hield in eerste instantie hoogte, maar naarmate hij verder boven het Maaswater geraakte veranderde zijn rechte vluchtlijn in een dalende curve en tot onze ontzetting en niet in het minst van de gierzwaluw zelf raakte hij in het midden van de geul te water. Het was een verschrikkelijke ervaring om de vogel temidden van het verkoelende nat te zien verdrinken maar wij stonden machteloos. Deze traumatische ervaring heeft er toe geleid dat ik sinds het voorjaar 2004 inmiddels 10 nestgelegenheden (twee dakpannesten en twee meerwoning-nestkasten van eigen constructie) op het noorden en het oosten, in de richting van voornoemde oude nestplekken heb aangebracht. De meerkamerwoningen werden voorzien van zowel stofferings in de vorm van een slordig nest uit tamponmateriaal (huidverdraaglijk, kort van structuur, in grote hoeveelheid verkrijgbaar) als ook een klein hogetoon-luidsprekertje. Dit alles aangesloten op een CD-speler om zo de onvolprezen gierzwaluwCD van 'Musikverlag AMPLE' (WWW.ample.de) dagelijks te kunnen afspelen. In de morgen van 28 juni

trokken de eerste drie huwelijkskandidaten in een van de meerkamerwoningen in, om deze vervolgens de gehele resterende periode frequent te bezoeken. In een van deze nestplaatsen wordt dit jaar een camera van de vereniging geplaatst om het prille geluk via empirisch onderzoek te kunnen volgen. De activiteiten van verleden jaar hebben mijn overbuurman kunnen bewegen om ook meerdere nestkasten aan zijn gevel te bevestigen, wat tot een prettige lokroepcompetitie heeft geleid. Bij tijd en wijlen waren de lokroepen uit ons aller luidsprekers tot in het verre buurdorp hoorbaar. De hoop en verwachting dat deze vogels ook dit jaar terugkomen schenkt ons veel voldoening en levert een helende bijdrage aan mijn gekwetste geweten. Een werktekening van een van mijn nestkasten staat hiernaast afgebeeld. Met vriendelijke groet, ook namens mijn overbuurman Ruud van der Beele,

Harm Peeters, Arcen

P.s. Commentaar redactie:

Het is geen goed idee om een gevonden gierzwaluw in de lucht te gooien. Het beste is de vogel naar een vogelopvang te brengen, waar ze kunnen bekijken of de vogel gewond is en wanneer de vogel kan uitvliegen.

Een jonge gierzwaluw is te herkennen aan een wit snuitje,

boven en onder de snavel en witte randjes aan de veren. Een volwassen gierzwaluw heeft alleen een witte vlek onder de snavel, geen witte randjes aan de veren en vleugels die ver (3 cm) voorbij de staart steken.

Zaandam

Kunstmatige nestgelegenheden

In de Zaanstreek is Henk van der Pol actief aan de gang gegaan met het ethousiasmeren van huiseigenaren om nestkasten te plaatsen. Maar ook bij een kerk, een makelaar, een kaas-pakhuis en dergelijke grotere gebouwen zijn kasten opgehangen.

Natuurlijk vertelde hij dat ze misschien wel enige jaren gewinning nodig zouden hebben.

Maar nog steeds hangen de kasten er ongebruikt bij na ruim 8 jaar.

Ook andere vogels negeren de kasten.

We zien ze vaak verdwijnen na een schilderbeurt aan een huis of bij een wisseling van eigenaar.

Heel teleurstellend allemaal.

Maar er is ook een lichtpuntje!

In de Zaanstreek worden aan de lopende band stukken polder bouwrijp gemaakt voor nieuwbouwwijken.

Zo is 15 jaar geleden plan Westervatering gerealiseerd.

In eerste instantie geen vogelvriendelijke bouw met 45 graden daken waarop nieuwe sneldekkers liggen.

Maar 2 jaar geleden werden de eerste 3 broedparen gesignaleerd en vorig jaar kwamen ze allemaal terug.

De kolonie werd toen niet groter, maar deze zomer wachten we met spanning af.

Er komt in het centrum van Zaandam een enorme

vernieuwing. Ook een nieuw stadhuis staat op het programma.

Wietske Kingma en ik hebben twee optredens voor de Gemeente Zaanstad georganiseerd en nu hangen we ze als marters om hun nek, want dat moet een diervriendelijk plaatje worden. We praten dan over gierzwaluwen (uiteraard), maar ook over mussen spreeuwen en vleermuizen. Daar ontkomen ze nu niet meer aan.

Het is nog niet zover, de conceptfase is nog niet afgerond en er zijn voortdurend protestacties.

Het heeft nu al handen vol Euro's gekost als de pers gelijk heeft, maar dat was ingecalculiseerd volgens de gemeente.

Hoeveel dakpannen hadden we voor dat geld niet kunnen kopen of camera's of nestkasten?

Wordt vervolgd....

Els van der Pol, Zaandam

Gierzwaluwen onderdak in Helmond

Uit huis en huiskrant Traverse.

Woningbouwvereniging Volksbelang is gestart met de dakrenovatie van 360 woningen in de Helmondse kunstschilderbuurt. Bij de renovatiewerkzaamheden is echter een probleem gerezen. In Helmond-Noord zijn namelijk al vele diverse broedplaatsen voor gierzwaluwen. De vele kieren en openingen in de oude daken zijn bij uitstek plekken waar deze vogelsoort nestplaatsen hebben. Na de werkzaamheden is dit echter niet meer mogelijk, aangezien de nieuwe daken anders zijn geconstrueerd en beter zijn geïsoleerd. Jan van Rijt, buurtbewoner en actief lid van de GBN, bracht dit probleem onder de aandacht van de woningbouwvereniging. Volksbelang vindt het wenselijk dat de gierzwaluwen, die na een tocht van 7000 kilometer vanuit Zuid Afrika naar Europa komen om te broeden, in Helmond blijven. Daarom is in goede samenwerking met Bouwbedrijf Van Bree, Meulendijks dakwerken en Volksbelang een oplossing gevonden. Aangezien er aan de kopgevels van de woningen een overstek komt, worden in de nok per woning twee kasten gehangen. De kasten worden geplaatst op de noord- en oostgevels, aan de zuid- en westzijde worden de kasten te warm wat niet goed is voor de vogels. De ervaring leert dat de gierzwaluw even moet wennen aan de nieuwe situatie, maar naar verwachting zullen ze in het volgende broedseizoen de kasten opzoeken.

Eenvoudige oplossing renovatie

Foto: J. v.d. Rijt

Gierzwaluw

Wat zal ik van de gierzwaluw vertellen?

Die ieder voorjaar boven mijn balkon

Het feest viert van de ondergaande zon

Met zacht gekrijs dat wonderwel wil

zwellen

Tot luid gegier

Wat zal ik van de gierzwaluw vertellen?

De vogel die de wind kan vergezellen

Hij is weer hier!

Ivo de Wijs

KORTE BERICHTEN

Speciale aanbieding voor leden /donateurs

Naar aanleiding van de bespreking van 'Gierzwaluwen en Nestkasten' geschreven door Marjos Mourmans in het vorige Bulletin, belde Marjos mij om mee te delen dat GBN-leden en donateurs het boek met korting kunnen kopen voor € 9,95.

Dit boek met veel informatie over het leven van de gierzwaluwen in en rond de nestkasten, vol illustraties, gedetailleerde aanwijzingen voor het maken en ophangen van nestkasten en veel tips en anekdotes uit de dagelijkse praktijk van de gierzwaluwbescherming, kost normaal € 13,-.

Het boek is te bestellen bij Zwaluwen, Adviebureau op non-profit basis.

Evert Pellenkoft

Eerste meldingen www.Waarneming.nl

De eertse serieuze melding was van Pim Julsing, die op 12 april in Weesp een fouragerende gierzwaluw zag.

Er staat ook een melding van 10 april met een vraagteken, omdat een paartje boven de Oostvaardersplassen zou 'baltsen en zingen'.

Stop massale vogelvangst en jacht op Malta

In het vorige Bulletin vroegen wij uw aandacht voor de petitieactie van Vogelbescherming-Vlaanderen. Inmiddels zijn daar **110.000** handtekeningen tegen de vogelvangst en jacht binnengekomen.

Prijslijst

Direct na het uitkomen van het vorige bulletin kwam de firma Artiprex uit de Meern met een prijsverlaging van zijn nestkasten. Dit kunnen we helaas niet voor zijn.

U kunt de geactualiseerde prijslijst van gierzwaluwneststenen altijd bij GBN opvragen. Over het algemeen is de prijslijst bestemd voor de gemeente, woningbouwverenigingen, architecten, aannemers e.a.

Niet alle leveranciers verkopen aan particulieren. De prijzen en leveringsvoorwaarden kunt u altijd controleren door contact op te nemen met de desbetreffende firma.

MEDEDELINGEN

Aankondiging Landelijke dag 2005

De algemene ledenvergadering als onderdeel van de verenigingsdag wordt 11 juni 2005 te Woerden georganiseerd.

GBN is vertegenwoordigd op de Resauratie Beurs op 26, 27 en 28 mei in de Brabanthallen te 's Hertogenbosch.

Op 27 en 28 augustus is GBN deelnemer aan het Vogelfestival van Vogelbescherming Nederland bij Lelystad.

Data van bestuursvergaderingen vindt u op Internet: www.gierzwaluw.com/mededelingen.htm

OPROEPEN

Herhaalde oproepen

Vind u het leuk om bij GBN-activiteiten, zoals bij beurzen, e.d. , onze stand te helpen bemensen? Laat het ons weten.

Laat ons weten als u geïnteresseerd bent in deelname aan ons monitoringproject d.m.v. GBN-camera's in natuurlijke nesten (en/of eventueel nestkasten)!

Wie heeft een ervaring, vraag, visie, gedicht, afbeelding of idee mbt gierzwaluwen, dat de moeite waard is om in het Bulletin op te nemen?

Wie kan melding doen van broedsucces in speciaal aangebrachte nestvoorzieningen: nestkasten, neststenen, dakpannen (typen aangeven)?

Wie heeft positieve ervaringen met geluidsexperimenten?

Reacties graag sturen of mailen naar de redactie!

LID WORDEN

Als u gierzwaluwbescherming belangrijk vindt kunt lid of donateur worden van GBN door overmaking van € 10,- op postrekening nr. 9145004 t.n.v. Gierzwaluwbescherming - Nederland te Amersfoort, onder vermelding van: 'lidmaatschap 05' of 'donateur 05'.

Het Bulletin wordt automatisch toegezonden. Donateurs kunnen desgewenst aangeven geen prijs te stellen op het verenigingsblad.

Ga voor gierzwaluwbescherming !
Geef je op als lid of donateur per e-mail, briefkaart of telefoon:

Gierzwaluwbescherming - Nederland
M. Andriessen
Fideliolaan 78, 1183 PN Amstelveen
(020) 645 52 07, gbn-ned@planet.nl

GBN VERTEGENWOORDIGERS

Deze GBN-leden zijn aanspreekpunt voor regio informatie:

Groningen

R. Lindeboom, Rensumaheerd 94, 9736 AD Groningen, (0505)425 163, rlin@home.nl

Drenthe

H. Snel, Pr. Bernhardsingel 7, 7941EX Meppel, (0522)261 879

Gierzwaluwen bulletin 2005 - 1

Overijssel

E. Pullen, Rembrandtstraat 82, 7771 XJ Hardenberg, (0523)264 048, egbert.pullen@hetnet.nl

G. Smoors, Wensinkstraat 45, 7622 CR Borne, (0472)665 048

J.D. Tinholt, De Hazelaar 6, 7701 WD Dedemsvaart, (0523)615 321, J.Tinholt@Reest-Wieden.nl

Gelderland

J.J. Schröder, Mecklenburglaan 9, 3843 BH Harderwijk, (0341)416 324, schroder.zoomers@caiway.nl

Utrecht

Mw. M. van der Lelie, P.J. Troelstralaan 44, 3818 KT Amersfoort, (0334)613 630, GBN@hccnet.nl

W. Smeets, Bachlaan 111, 3752 HG Bunschoten, (0332)983 147, smeets.foto@hetnet.nl

Noord-Holland

J.F.M. Alsemgeest, Elbe 9, 1423 CV Uithoorn, (0297)563 394

Mw. M.H. Andriessen, Fideliolaan 78, 1183 PN Amstelveen, (0206)455 207, gbn-ned@planet.nl

Mw. A. van den Berg, Van 't Hoffstraat 120, 2014 RK Haarlem (0235)244 549, centrum@carolinabont.com

Mw. T. Dammen, Wijkcentrum Ceintuur, Gerard Doustraat 133, 1073 VT Amsterdam, (0204)004 503

J.M. Fiedeldij Dop, Zuideinde 9a, 1551 EA Westzaan, (0756)143 346

D.A. Jonkers, Koggewagen 3, 1261 KA Blaricum, (0355)260 456, dickjonkers@tiscali.nl

Mw. E.C. van der Pol, Hanenpad 67, 1501 WC Zaandam, (0756)164 043, e.c.van.der.pol@freeler.nl

G. Schuitemaker, Brederostraat 94-I, 1054 VG Amsterdam, (0206)164 759

Zuid-Holland

N. van Dam, Parkhof 14, 2922 CS Krimpen a/d IJssel, (0180)513 975, npvandam@planet.nl

E.J. Kriele, Kikkerveen 249, 3205 XB Spijkenisse, (0181)641 153, ejkriele@prettel.nl

Zeeland

G. Prang, St. Bavodijk 12, 4504 AA Nieuwvliet, (0117)371 454

Noord-Brabant

A. Koenraadt, Molenstraat 9, 4758 AA Standdaarbuiten, (0165)315 136

Mw. M. Mourmans-Leinders, Zundertseweg 84, 4707 BP Roosendaal, (0165)535 810, marjosmourmans@planet.nl

Mw. I. Nagtzaam, Lindestraat 67, 4731 CM Oudenbosch, (0165)315 565, nagtzaamingrid@hotmail.com

J. van der Rijt, H. Mesdagstraat 11, 5702 VK Helmond, (0492)534 446

Limburg

Th. Kockelkoren, Tegelseweg 73, 5912 BB Venlo, (0773)518 197, th.kockelkoren@ps.nl

H. van de Laar, Doorvaartstraat 45a, 6443 AP Brunssum, (0455)273 211

J. Vreken, Tuinstraat 6, 6101 CJ Echt, (0475)482 817
j.vreken@hetnet.nl

België

L.P. Arnhem, Alfred Delaunoislaan 21/21, B-3001 Heverlee (Leuven), (0032) 22 06 18 88

W.A. de Bock, Guido Gezellelaan 13, B-2910 Essen, (0032) 36 67 49 19, debockwim@mine.be

E. Pultau, IJzerleen 39-3, B-2800 Mechelen, (0032) 15 34 92 81

Meld de redactie eventuele foute of onvolledige gegevens in deze lijst; laat ook weten als u òp of vàn deze vertegenwoordigerslijst wilt.

Kunst en vliegwerk

